

Vesîletü'n-Necât'ta Seslenme Sözlere

Address Forms in Vesîletü'n-Necât

Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL ¹

Öz

Peygamberimizi anlatan edebî türlerin (*naat, siyer, hilye, şemail, Muhammediye* vb.) en yaygın olanı Hz. Muhammed'in doğumu vesilesiyle kaleme alınmış manzum veya mensur mevlidlerdir. Türk edebiyatında en başarılı mevlid, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* adlı eseridir. Eser, Peygambere içten bir hürmet ve sadakatle kaleme alınmıştır. Süleyman Çelebi'nin milletimizin Peygamberimize sonsuz sevgisini coşkun bir şekilde yansıtabilmesindeki önemli noktalardan birisi de peygamberimize olan sonsuz sevgi ve sadakati halkın diliyle ifade ettiği seslenme sözleridir. Seslenme sözleri için alanyazında *hitap, nida, seslenme* terimleri de kullanılmaktadır. Eski gramerlerde *nida*, daha sonra ise *ünlem* terimi kullanılmıştır. Ünlem, özünde *yüksek ses* ifade etmektedir; yüksek ses, vurgu ve tonlama ile çeşitli duyguları yansıtmaya yaramaktadır. Seslenmeler tek sözcükten (*Ey, hey, âh*) meydana gelebildiği gibi öbek yapı (*Ey Habîb, hey yavrum, âh gençlik*) şeklinde de görülür. Bu çalışmada Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât* adlı eserinde geçen seslenmeler; *seslenme biçimleri* ve *seslenme yapıları* başlıklarında ele alınmıştır. Muhabata farklı seslenme sözleriyle hitap edilmek suretiyle eşgöndermeli seslenmeler de yapılmıştır. Bu seslenmelerin hem doğrudan ünlemlerle hem de ünlemlikle oluşturulduğu tespit edilmiştir. Elde edilen verilere göre Süleyman Çelebi'nin Peygamberimize 48 (3 farklı isim, 45 farklı sıfat); Allah'a 5 farklı şekilde seslendiği tespit edilmiştir. Bir beyitte tek seslenme işaretleyicisi olabildiği gibi 2, 3, 4, 6 seslenme işaretleyicisi ile seslenildiği, hatta beytin tamamının seslenme öbeğinden meydana geldiği örnekler de vardır.

Anahtar kelimeler: Ünlem, seslenme, Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât, öbek

Makale Türü: Araştırma

Abstract

The most common of the literary genres (*naat, siyer, hilye, şemail, Muhammediye*, etc.) describing our Prophet is Hz. They are verse or prose mawlıds written on the occasion of the birth of Muhammad. The most successful mawlıd in Turkish literature is Süleyman Çelebi's *Vesîletü'n-Necât*. The work was written with sincere respect and loyalty to the Prophet. One of the important points in Süleyman Çelebi's enthusiastic reflection of our nation's endless love for our Prophet is the words of address in which he expressed the endless love and loyalty to our Prophet in the language of the people. In the literature, the terms addressing, shouting, and addressing are also used for addressing words. In the old grammars, the term *nida* was used, and later the term *exclamation*. An exclamation is essentially a loud sound; It serves to reflect various emotions with high volume, emphasis and intonation. Callouts can occur with a single word (*Ey, hey, âh*) as well as in the form of a phrase (*Ey Habîb, hey baby, âh youth*). In this study, the calls in Süleyman Çelebi's work called *Vesîletü'n-Necât*; addressed in the titles of vocalization forms and vocalization structures. By addressing the interlocutor with different addressing words, consonant calls were also made. It has been determined that these calls are formed with both direct exclamations and exclamation points. According to the data obtained, Süleyman Çelebi had 48 (3 different names, 45 different adjectives) for our Prophet; It has been determined that he calls out to Allah in 5 different ways. In a couplet, there may be only one callout marker, as well as there are examples in which it is called with 2, 3, 4, 6 call markers, and even the whole of the couplet consists of a voiced phrase.

Keywords: Exclamation, calling, Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât, phrase

Paper Type: Research

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, buysal@aku.edu.tr

Giriş

Türk dili tarihinde 15. yüzyıl, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçişte köprü teşkil eder. Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı bu geçişi temsil eden eserlerden birisidir. Eser, halkın dili ile İslâm ümmetine seslenecek bir dili yakalamayı başarmıştır. Eserde kullanılan dil, sade Türkçesiyle Türkler için bugün dahi rahatlıkla anlaşılabilir sadeliktedir, ayrıca eserin ana dili Türkçe olmayan Müslüman kitlenin de rahatlıkla anlayabileceği bir dile sahip olması oldukça dikkat çekicidir. *Vesîletü'n-Necât*'ın Arapçaya çevirisini yapan Mısıri'nin ifadesi: “Ben bu kitapta manzum tercümenin olabileceğini kanıtlamak için çalıştım. Özellikle bir Arap okuyucu, başka bir ırkın İslam Edebiyatına kolayca vâkıf olabileceğini görecektir. Farkın sadece dilde olduğunu, muhtevada olmadığını fark edecektir” (Akkuş, 2007: s. 402). Ayrıca bir Boşnak olan Okiç de Bosna'nın 15. yüzyılda (1463) fethedilmesi ile ilim ve medeniyet dili olarak Osmanlı Türkçesi ile İslam âlemine açıldıklarını belirtir ki bu dil, aynı zamanda *Vesîletü'n-Necât*'ın da dilidir: “Osmanlı fütuhâtı akabinde ihtidâ eden Boşnaklar, büyük İslam camiasına iltihak edince, diğer birçok İslam milletleri gibi, eserlerini ‘elsine-i selâse’, yani Arapça, Farsça ve Türkçe ile yazmağa ve böylece mahdud Bosna muhitini aşarak yüzlerce milyonluk İslam ilim âlemine fikirlerini duyurmağa muvaffak oldular” (Okiç, 1975: s. 38).

1. Amaç

Milletimizin Peygamberimiz Hz. Muhammed'e beslediği muhabbeti sade, içten bir dille yüzyıllardır ifade eden *Vesîletü'n-Necât*'ın bu coşkunluğu yakalamasındaki en önemli unsurlardan birisi de şüphesiz eserde bolca kullanılan seslenme sözleridir. Zira bu seslenmeler, günümüzde dahi rahatlıkla anlaşılabilen, halkın Peygamberimize olan sevgisini, hasretini, sadakatini aksettirmede en önemli araçlardan birisidir. Eserde geçen seslenme sözleri üzerine daha önce bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle eserdeki bütün seslenmeler ve bu seslenmelerin muhatapları tespit edilmiş, incelenmiş, tasnif edilmiştir.

2. Kapsam

Bu çalışmada Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından *Mevlid Külliyyatı I- Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât ve Tercümelere*- adlı eser içinde Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ'un hazırlamış olduğu transkripsiyonlu tam metin (*Süleyman Çelebi Vesîletü'n-Necât - Mevlid*) esas alınmıştır. Çalışmada yalnızca seslenme sözlerinin geçtiği beyitler (bazı beyitlerde bir işaretleyici aynı zamanda başka beyit (ler)in de işaretleyicisi olabilmektedir, bu durumda ilgili beyitlerin tamamı alınmıştır) değerlendirilmiştir.

3. Yöntem

Metinde tespit edilen seslenme sözleri, seslenme biçimi ve yapısı esas alınarak tasnif edilmiştir. Alıntı beyitler, metnin geçtiği sayfa ve beyit numarası verilerek örneklendirilmiştir. Her başlıkta en az bir örnek gösterilmiş, ancak daha fazla örnek var ise çalışmanın sınırlılığı nedeniyle yalnızca sayısı belirtilmiştir.

3.1. Mevlid Hakkında

Peygamberimiz Hz. Muhammed'i anlatan edebî türlerin (naat, siyer, hilye, şemail, Muhammediye vb.) en yaygınlarından birisi de mevlidlerdir. Mevlidler, hususan Peygamberimizin doğumu vesilesiyle kaleme alınmış manzum veya mensur eserlerdir. Türk edebiyatında milletimizin Peygamber sevgisini ilk ve en başarılı şekilde dile getiren eser Süleyman Çelebi'nin mevlidi (*Vesîletü'n-Necât*) olmuştur. Eser, oldukça geniş kitlelere ulaşmış, mevlid törenlerinin yapıldığı özel günlerde (ölüm, düğün, sünnet vb.) yüzyıllardır okunarak günümüze kadar gelmiştir. Mevlid, yazılı bir metin olmakla birlikte aslında daha çok sözlü gelenekte yaşatılmıştır, bu nedenle milletimizin kulağı az veya çok mevlid metnine aşinadır. Bu eseri evlad-ı fatihan dediğimiz ana dilleri Türkçe olmayan, Müslümanlığı Osmanlı ile tanımış Balkan Müslümanlarının da yüzyıllarca Türkçe olarak okumuş olmaları dikkat çekicidir.

Kemikli, eseri bu yönüyle İslâm ümmetine yüzyıllarca bayraktarlık yapmış medeniyetimizin manifestosu olarak görmektedir. “Vesîletü’n-Necât, sadece bir edebî metin olarak değerlendirilmemiş, aynı zamanda İslam’ın tevhit ilkesini ve bu ilkeyi vazededen Hz. Peygamber’i bize anlatmayı, sevdirmeyi ve öğretmeyi amaçlayan bir şaheser olarak kabul görmüştür. Bilhassa tevhit bahri ve kâinatın yaratılmasıyla ilgili bölümde, İslam düşüncesinin varlık telakkisini, birliğine şek ve şüphe olmayan yüce yaratıcının yegâne varlık olduğunu sehl-i mümteni üslubuyla müfid ve muhtasar (faydalı ve kısa) olarak hikemi tarzda izah etmiştir. Bu tevhit anlayışı, varlık, ahlak ve bilgi anlayışımızı inşa etmiştir. Bu bakımdan Vesîletü’n-Necât, merkezinde Hz. Peygamber’in veladeti ve risâleti olan âdeta bir medeniyet manifestosudur” (2016: s. 9).

Süleyman Çelebi’nin eserini 1409’da 60 yaş civarında yazdığı düşünülmektedir: “Süleyman Çelebi Bursa’da doğdu. Hakkındaki bilgiler kısa ve çelişkilidir. Bazı yazma nüshalarda yer alan, ‘Yiğitlik dahi geçti şöyle hoca / Erişti şaşlık u oldu koca’ beyti, müellifin 812’de (1409) nazmettiği mevlidi altmış yaşında iken kaleme aldığını gösterdiğinden onun doğum tarihini 752 (1351) olarak kabul etmek mümkündür.” (Pekolcay, 2004: s. 485). Süleyman Çelebi’nin böyle bir eseri kaleme almasının sebebi şöyle açıklanmaktadır. Eserin yazıldığı tarihten (1409) hemen önce Süleyman Çelebi Bursa Ulu Camii’nde imamlık yapmaktadır. İran’dan gelen bir vaiz, vaazı esnasında Peygamberimizin diğer peygamberlerden hiçbir farkı olmadığını ileri sürmüş, cemaat vaize tepki göstermiştir. Süleyman Çelebi de bu atmosferde Peygambere içten bir hürmet ve sadakatle Ümmetin hissiyatına yüzyıllarca tercüman olacak evsaftaki eserini halkın diliyle kaleme almıştır. “Hitaplar aynı zamanda toplumların değer yargılarına ışık tutan önemli ipuçlarıdır. Bu ipuçlarından yola çıkarak bir toplumun kültür varlığı hakkında fikir edinmek mümkündür” (Şen, 2008: s. 627).

Araştırmacılara göre Türk edebiyatında mevlid türünün bilinen ilk örneği kesin olmamakla birlikte *Vesîletü’n-Necât*’tır. “İlk Türkçe mevlid metni hakkında kaynaklarda açık bilgi yer almamakta ve Süleyman Çelebi’nin 812’de (1409) kaleme aldığı *Vesîletü’n-necât* adlı mesnevinin ilk mevlid olduğu görüşü yaygın bir şekilde kabul görmektedir” (Aksoy, 2004: s. 482). Eser divan şiiri tarzında yazılmasına rağmen sade, içten ve halkın anlayacağı bir dille kaleme alınmış olması nedeniyle geniş kitlelerce benimsenmiştir, daha sonra pek çok mevlid yazılmasına rağmen halk arasında yaygın olarak tanınan yegâne mevlid, Süleyman Çelebi’nin *Vesîletü’n-Necât* adlı eseridir. “Müellifin ifadeleri dinî heyecanına bağlı olarak gelişip zenginleşmiş ve ona dönemin çizgisini aşan şahsî ve sanatlı özel bir üslup kazandırmıştır. Bu sebeple *Vesîletü’n-necât*’ta motiflerin ve edebî sanatların kullanılışı yazarına mahsus olup tamamen orijinaldir. İfadeler halka yönelik konularda çok sade, dinî kavramların anlatımında bazan girift, fakat anlamın derinine inilince gönlü fethedecek özelliktedir” (Pekolcay, 2004: s. 486). Eser, 15. yüzyıldan itibaren sevinçte ve tasada halkın toplandığı her yerde coşkuyla okunmaya başlanmıştır. “Mevlit, Türk edebiyatındaki dinî türler içerisinde en sevilenlerin başında yer almaktadır. Bunda özellikle Süleyman Çelebi’nin *Mevlid (Vesîletü’n-necât)*’inin geniş kitlelerce sevilip okunmasının etkisi büyüktür. 15. yüzyılda bilhassa Süleyman Çelebi’nin eserinin beğenilmesiyle edebiyatımızda açılan mevlit çıkışı, sonrasında hayli artarak devam etmiştir” (Eroğlu, 2010: s. 127).

Süleyman Çelebi’nin Peygamberimize yürekten sahip çıkma duygusunu, ona olan sonsuz sevgiyi coşkun bir şekilde yansıtmak için faydalandığı en önemli araç, ünlemler ve seslenmeler olmuştur. *Vesîletü’n-Necât* yazılı bir metin olmasına rağmen seslenmeler nedeniyle daha çok ezgi ile seslendirilince anlam kazanmaktadır, kulaklar mevlid ihtifallerinden aşına olduğu için milletimizin seslenmeler zihinde kolayca canlanmaktadır. Geleneğimizde mevlidin seslendirilmesi özel bir yeteneği ve dahası eğitimden geçmeyi gerektirmiştir. Bu güzel eseri, onun güzelliğine yaraşacak şekilde seslendirenlere *mevlidhan* denilmiştir.

Vesîletü’n-Necât dilleri Türkçe olmayan pek çok Müslüman milletin diline çevrilmiştir. Eserin özellikle Balkanlarda Mevlid törenlerinde yüzyıllarca Türkçe olarak okunması, yalnızca

Türk edebiyatının değil, aynı zamanda bütün İslâm edebiyatlarının da ortak ve seçkin bir eseri olduğunu göstermektedir.

4. Bulgular ve Tartışma

4.1. Vesîletü'n-Necât'ta Seslenme Biçimleri

Türkçede seslenme sözleri müstakil ve ayrıntılı ele alınmamıştır. Seslenmeler için *hitap*, *nida*, *seslenme* terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu terimler Güncel Türkçe Sözlükte (GTS) şu şekilde tanımlanmıştır: *Seslenme* “1. Seslenmek işi. 2. Sözü birine veya birilerine yöneltme, hitap”, *hitap* “Sözü birine veya birilerine yöneltme, seslenme” *nida* “1. Çağırma, bağırma, seslenme. 2. Ünlem”. Eski gramer kitaplarında ünlem yerine yüksek sesle *çağırma*, *seslenme* anlamına gelen *nida* terimi kullanılmış, daha sonra *nida* ile yine aşağı yukarı aynı anlama gelen *ünlem* terimi kullanılmaya başlanmıştır. “Ünlem terimi, Türkçede ‘ses, yüksek ses’ anlamına gelen ‘ün’ kelimesinden teşkil olunmuştur. Arapça karşılığı *nidadır*. Eskilere göre *nida*, aynı adı taşıyan harf vasıtasıyla dinliyenin yönelip bakmasını istemek demektir ki ‘bana bak’, ‘seni çağırıyorum’ sözlerini karşılar. Bu kelimenin zamanla anlam sahası genişlemiş, sonra da hem yerini hem de kavramındaki şümulü *ünlem* sözüne bırakmıştır” (Bilgegil, 2009: s. 223-224). Seslenme sözleri için değişik adlandırmalar söz konusudur: “*Seslenme tümleci*, *seslenmeli tümleç*, *ünlem tümleci*, *seslenmeli özne*, *seslenmeler*, *seslenme grupları*, *seslenme blokları*, *hitaplar*, *hitap blokları*, *hitap grupları*... terimlerini kullanmaktadırlar” (Alyılmaz, 2015: s. 36).

Seslenmeler, genellikle ünlemler içerisinde değerlendirilmekte, ünlemler de bazı kaynaklarda *edatlar* içinde, bazı kaynaklarda ise müstakil sözcük türü olarak ele alınmıştır. Ünlemleri bazı araştırmacılar (Ergin, 1993: s. 329; Hacıeminoğlu, 2005: s. 284; Bilgegil, 2009: s. 223; Gülensoy, 1998: s. 240; Karaağaç, 2012: s. 437; Delice, 2017: s. 196) edatlar içinde bazı araştırmacılar (Emre, 1945: s. 553; Atabay, Özel ve Kutluk: 2003: s. 155; Banguoğlu, 2015: s. 396; Gencan, 2001: s. 533; Karahan, 2010: s. 70; Vural ve Böler, 2012: s. 325) ise müstakil sözcük türü olarak ele almışlardır. Korkmaz (2014: s. 966) ünlemleri yerine göre görevli, yerine göre anlamlı sözcük niteliğinde olmaları nedeniyle iki grup arasında (görevli sözcük, müstakil sözcük) bağımsız bir sözcük türü olarak görmüştür. Seslenmeleri yalnızca ünlemler içerisinde görmek doğru değildir, çünkü ünlemler içerisinde özellikle seslenme ünlemleri seslenme olarak görülebilir, ancak asıl görevi seslenme olmayan başka sözcükler de vurgu ve tonlama ile seslenme sözü olarak kullanılabilir. Kısaca esasen seslenme ifade eden ünlemler ile (ey!, vah!, hu! vb.) seslenme özelliği kazanmış her türlü sözcük (dostum!, amca!, tatlıcık! vb.) seslenme sözü olabilir. “Kişinin özel adı olan sözler, akrabalık ve kavim adları, kişinin toplumdaki işini, mevkiini bildiren sözler, ilişki bildiren sözler, seslenme sözleri olarak kullanılabilir. Ayrıca çeşitli hayvan adları ve takma adlar, cansız eşyaların adları, coğrafi adlar, seslenme görevi üstlenebilir” (Karaağaç, 2012, s. 695). Bu tanımlamaya göre seslenme sözleri sözlü anlatımda vurgu ve tonlama ile yazılı anlatımda ise çağırma, seslenme ifade edebilecek farklı yapılarla ortaya konmaktadır. “Seslenme sözleri, seslenme ünlemi yerine kullanılan sözler olarak da değerlendirilir. Seslenme ünlemleri ve seslenme sözleri birbirinden bağımsız olarak kullanılabilirler gibi birlikte de kullanılabilir. Birlikte kullanımlarında seslenme ünlemlerinin kuvvetlendirme işlevinden dolayı alıcı üzerinde daha etkili olduğu söylenebilir” (Alan, 2021: s. 85).

Türkçede seslenme sözleri, konuşma dilinde yazı diline göre çok daha kolay ayırt edilebilir. Çünkü seslenme sözleri konuşma dilinde farklı bir vurgu ve tonlamayla ifade edilir, ancak yazı dilinde ise her zaman somut bir işaretleyici olmayabilir. Ünlem ve virgül kullanılmakla birlikte seslenmeleri ayırt etmek üzere üzerinde uzlaşmış net bir noktalama işareti de yoktur. Yazılı anlatımda seslenmeler bağlamdan hareketle sezgisel olarak tespit edilebilir. “Yazılı iletişimde noktalama işaretleriyle verilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu durumda noktalama işaretleri çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Ne var ki teknolojinin getirdiği imkânlar sayesinde yazılı iletişimde *emoji* adı verilen ifadelerle bir nebze duygular

belirtilebilmektedir” (Demirbaş, 2017b: s. 11). Seslenme sözleri vurgu ve tonlaması farklı sözlerdir. Türkçe sözcüklerde vurgu genellikle sonda bulunur, ancak seslenme sözlerinde vurgu diğer sözcüklerden farklı olarak başta bulunur. “Seslenme edatları çok kuvvetli vurgulu kelimelerdir. Asıl seslenme edatları gibi hitap için kullanılan isimlerde de vurgu daima başta bulunur” (Ergin, 1993: s. 330). Alkan Ataman, bir sözcüğün seslenme sözü (hitap) olup olmadığının daha farklı yollarla tespit edilebileceğini belirtir: “Bir sözcüğün hitap olup olmadığı konuşma ve ses boyutunda tonlama ve vurgular vasıtasıyla, yazı boyutunda *ünlem* ve *virgül* gibi noktalama işaretleri ile, ek boyutunda teklik birinci şahıs iyelik eki ve Eski Türkçede ve Osmanlı Türkçesinde görüldüğü üzere ekleşmiş +a/+e seslenme ünlüsünü alması ile, sentaks boyutunda genellikle cümle başında yer almaları ile, semantik boyutta da kalıp söz mantığı ile oluşturulmaları ve kültürel kabullerin izlerini taşımaları ile anlaşılabilir” (2018: s. 679). Delice, tek başına kullanılan seslenme ünlemlerine *ünlem tümleci*, bir ismin uydusu olarak grup oluşturduğunda ise *ünlem edatı öbeği* terimini kullanmaktadır. “Tek başına kullanılan ve ünlem tümlecini oluşturan seslenme ünlemlerinden sonra virgül; ilgili olduğu cümlenin sonunda da ünlem işareti konmalıdır; çünkü, ünlem veya ünlem edatı öbeği içeren cümleler ünlem cümleleridir” (2017: s. 202). Yazıcı Ersoy, Türkçede konuşanın kendi konuşmasına dikkat çekme çabası, bir tür sesleniş olan seslenme/hitap (vokatif) kategorisinin özel bir kategoride değerlendirilmeyip *edatlar* veya *ünlemler* (nidalar) içerisinde ele alınmış olmasını morfolojik özel bir işaretleyiciye sahip olmamasına bağlar: “Belki de bu yüzden dilbilimiyle ilgili temel kaynaklarda seslenme/hitap kategorisi farklı bir bölümde incelenmemiştir” (2015: s. 55). Türkçenin bazı lehçelerinde başka dillerin etkisiyle seslenme hâli işaretleyicileri kullanılsa da bu, Türkçenin kendi yapısında olan bir durum değildir. “Sesleniş (vokatif) kategorisi birçok dilde olduğu gibi Türk yazı dillerinde de herhangi bir özel morfolojik işaretçiye sahip değildir (Yoldaşev, 2012: s. 441).

Bazı dillerde seslenmeler için yazılı anlatımda özel işaretleyiciler veya hâller vardır, bu nedenle bu dillerde yazılı anlatımdaki seslenmeler (hitap) işaretleyicilerle kolaylıkla tespit edilebilir. “Hitap edilen kişi ayrıca hitaplardaki nida hâli işaretlemesi yoluyla da belirlenebilir. Bütün dillerde seslenmeler bulunur ancak bazı dillerde nida hâli de vardır” (Hill, 2007: s. 2078). Türkçede de çağrı/nida hâli olduğunu söyleyen araştırmacılar da vardır. Örneğin Banguoğlu seslenmelerde ünlemlen isim soylu sözcükler için “Buna adın çağrı hali deriz ki Türkçede kim halinde bulunur. Fakat vurgusu daima birinci heceye doğru çekilmiş olduğundan ayrı bir çekim hali sayılabilir (Çocuk! Arkadaş! Gazeteci! Oğlum). Kimi dillerde çağırma hali ayrı bir ek alır. Eski yazı dilimizde bunun Farsçadan geçmişi ve uzun ā ile yapılmış örneklerine rastlarız: *Zahidā!* (ey zahit!), *sakiyā!* (ey saki!), *asaḡā!* (ey vezir!), *Bakiyā!* (ey Baki!), *Nedimā!* (ey Nedim!) gibi” (2015: s. 399). Ancak dilbilgisi kitaplarında genellikle çağrı/nida hâline yer verilmez.

Alyılmaz verici (hatip) ile alıcı (muhatap) arasında iletişimin sağlanabilmesi için bir duruma (situation) ihtiyaç olduğunu belirtir: “Seslenmeler (hitaplar) / seslenme grupları (hitap grupları), söz konusu iletişimin gerçekleşmesinde ‘uyaran / uyarıcı / dikkat çekici’ görevini üstlenirler. Verici, alıcıya mesajı sözlü veya yazılı olarak iletirken önce ona seslenir / hitap eder ve onu bu seslenmeler vasıtasıyla iletişim ortamına çekerek mesajını iletir / bilgiyi aktarır” (2011: s. 646). Seslenme sözlerinin hangi amaçla kullanıldığının sınırları kesin olarak belirlemek mümkün değildir. Zira İnsan, seslenme sözlerini çok farklı amaçlarla kullanır. “Bu seslenmeler; *çağırma*, *uyarma*, *dikkat çekme*, *harekete geçirme*, *samimiyet/resmîyet gösterme*, *statü gösterme*, *onurlandırma*, *iletişimi kontrol etme*, *iletişimde olduğunu gösterme*, *çeşitli duyguları yansıtırma* (heyecan, sevinç, sevgi, saygı, nefret, korku, üzüntü, kızgınlık vb. gösterme), *hakaret etme*, *küçük düşürme / aşağılama*, *alay etme*, *sitem etme*, *yardım isteme*, *azarlama*, *dua etme / yalvarma*, *tehdit etme* vb. çeşitli amaç ya da sebeplerle içinde bulunulan kültür, cinsiyet, yaş, yakınlık / samimiyet, seslenen ve seslenilenin türü gibi değişkenlere bağlı olarak farklı şekillerde gerçekleşir” (Doğru, 2018: s. 135-136). Seslenme sözleri, vurgu ve tonlamayla insan duygularını kısa ve etkili şekilde ifade ederler. “İletişim sırasında insanın, hisleri kelimelere katarak karşı tarafa aktarması iletişimin daha güçlü olmasına ve karşı tarafın

anlatılan konunun ne kadar dehşet verici, sevindirici, ürkütücü olması hakkında tasavvur edinmesine yardımcı olur.” (Omarovi, 2019: s. 1).

Doğru (2018: s. 136) seslenme sözlerinin Türkçenin genel söz varlığı içinde genellikle *insanlara hitap etmek için kullanılan kalıp sözler* ve *hayvanlara hitap etmek için kullanılan kalıp sözler* şeklinde ikiye ayrıldığını bunlara *İnsanın kendi kendine hitap etmek için kullandığı kalıp sözler*, *Tanrıya hitap etmek için kullanılan kalıp sözler* ve *doğadaki başka unsurlara hitap etmek için kullanılan kalıp sözler* şeklinde başlıkların da ilave edilebileceğini belirir.

Bu çalışmada seslenme sözleri yalnızca ünlem kategorisine girecek sözlerden alınmamış, seslenme işaretleyicisi olan bütün yapılar seslenme olarak değerlendirilmiştir. “Seslenme sözleri yalnızca edat veya ünlem kategorisinde gösterilemez. Adlar, eylemler, sıfatlar, zamirler de seslenme sözü olarak kullanılabilir. Bilindiği gibi sözcükler tek anlamlı ya da tek işlevli değildir. Burada bir sözcüğe yüklenen birden fazla görev göze çarpmaktadır. Yani sıfat olan bir sözcük aynı zamanda ünlem göreviyle kullanılıp seslenme bildirebilmektedir. (Demirbaş, 2017a: s. 2158).

4.1.1. Genel ve Özel Seslenmeler

4.1.1.1. İşaretleyicisi olmayan genel seslenmeler

Hitaplar ile seslenme sözleri birbirine yakın terimler olmakla birlikte arada bir ayrım söz konusudur: “Hitap sözlerinin seslenme sözlerinden farklı olarak özel kelime veya ifadelerden oluştuğu söylenebilir. Seslenme sözleri hitapları da içerisine alacak şekilde kullanılmaktadır. Çünkü seslenme sözleri yalnızca özel veya kalıplaşmış ifadelerden oluşmaz. Anlık oluşumlar da seslenme sözü olabilir. Örneğin; *Sevgili Anneciğim*, *Saygıdeğer Misafirler* gibi kalıplaşmış ifadeler daha çok hitap kategorisi altına değerlendirilirken *Minîş* sözü kişisel tercihe göre oluştuğundan seslenme sözü kategorisinde yer alır” (Demirbaş, 2017b: s. 5). Bu çalışmada muhatabı belirli ve tek bir varlık olmayan ve işaretleyicisi (ünlem) olmayan seslenmeler için *işaretleyicisiz genel seslenme* denilmiştir. Muhatap genel olduğu için bu seslenmelerde zaman sınırlaması yoktur, çağlar üstüdür. Sezgisel olarak tespit edilebilen bu yapılar *Vesîletü'n-Necât*'ta da vardır, ancak bunlar tartışmalı olabilir. Bu nedenle çalışmada işaretleyicisi olan seslenmeler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu tip yapılar müstakil başka bir çalışmanın konusu olabileceği için işaretleyicisi olmayan genel seslenmeler yalnızca birkaç örnekle gösterilmiştir.

(**Ey Ümmet!**) Allâh âdın zikr idelim evvelâ / Vâcip oldur cümle işde her kula (79/1)

Yukarıdaki beyitte Süleyman Çelebi'nin net bir muhatabı yoktur, beyitte bir seslenme işaretleyicisi de yoktur. Burada zamanı aşan bir mesaj var, kendi döneminde yaşayan ve sonra gelecek olan bütün Ümmete çağlar üstü seslenmiştir. Bu beyit sözlü olarak vurgu ve tonlamayla rahatlıkla anlaşılabilir, halk arasında mevlidin yaygın olarak seslendirildiği şekliyle zihinde seslendirildiği zaman bu beyitte bir seslenme olduğu -(**Ey Ümmet gelin**) her işimize besmele ile başlayalım- sezgisel olarak rahatlıkla anlaşılabilir. Burada genel bir seslenme söz konusu. Bu çağrının sınırları belli bir kitlesi de yok, çağlar boyunca gelecek olan bütün Müslümanlara genel bir seslenme var.

(**Ey Ümmet!**) Ger Muhammed olmaya idi ayân / Olmayıserdi zemîn ü âsumân (82/9)

Yukarıdaki beyit de zihinde “(**Ey Ümmet!**) Peygamberimiz olmasaydı yer ve gök yaratılmayacaktı biliyorsunuz değil mi?” şeklinde seslendirilirse yine genel bir seslenme söz konusu olur.

Didi gördüm ol Habîb'in ânesi / Bir aceb nûr kim güneş pervânesi (84/6)

Geldiler lutf ile ol üç meh-cebîn / **Virdiler** bana **selâm** ol dem hemîn (85/17)

Yukarıdaki 6. beyitte geçen *didi* (söyledi) ifadesi “seslenme/hitap” olarak da alınabilir, 17. beyitteki *selâm virdiler* seslenme şeklinde de olabilir, ancak bu beyitlerde asıl seslenme işaretleyicisi olan ünlemler yer almayınca bu ifadelerin seslenme olup olmadıkları ihtilafıdır.

4.1.1.2. İşaretleyicili genel seslenmeler

Bu tür genel seslenmelerde bir seslenme işaretleyicisi (*ey, yâ, gel, yap, getir* vb.) vardır, ancak seslenmelerin de muhatapları net değildir, çalışmada zamanı aşan ve her devirde muhatapları olan bu tür seslenmeler işaretleyicili genel seslenme olarak değerlendirilmiştir.

Pes Muhammed’dir bu varlığa sebep / Sıdk ile anın rızâsın **kıl taleb** (80/17)

Ey azîzler işte başlarınız söze / Bir **vasiyyet kularız** illâ size (81/19)

Tut kulak evsâfına **ey yâr-ı dîn** / **Bilesin** kimdir o Fâhru’l-mürselîn (83/10)

4.1.1.3. İşaretleyicili özel seslenmeler

Bu başlıkta *Vesîletü’n-Necât*’ta kime seslenildiği açıkça belli olan seslenmeler (Allah’a, Hz. Muhammed’e, Cebrail’e vb.) ele alınmıştır.

Allah, Peygamberimize sesleniyor.

Dem-be-dem **âvâz gelürdi yâ Emîn** / Seni **kıldım** rahmeten li’l-âlemîn (91/2)

Peygamberimiz, Allah’a sesleniyor.

Dir ki **ey Mevlâ** yüzüm dutdum sana / **Yâ İlahî** ümmetim **vir-gil** bana (89/9)

Allah, Cebrail’e sesleniyor.

Anda iken nâgehân ol yüzlü ak / **Cennete var didi Cebrâil’e Hak** (93/5)

Peygamberimiz, Cebrail’e sesleniyor.

Didi Cebrâil’e ol Fahr-i cihân / Pes makâmında **dur imdi** sen hemân (97/61)

Cebrail, Peygamberimize sesleniyor.

Hak selâm itdi sana **yâ Mustafâ** / Kim mübârek hâtırın bulsun safâ (94/25)

Hz. Asiye, Hz. Meryem ve bir Nigâr; Hz. Amine’ye sesleniyorlar.

Ulu devlet buldun **ey dil-dârı** sen / Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen (85/21)

Cebrail, Burak’a sesleniyor.

Cebrâil didi burâka **ey Burâk** / Virdi Hak maksûdunu **kılma firâk** (94/21)

Burak, Cebrail’e sesleniyor.

Didi kırk bin yıl durur kim **yâ emîn** / Aşkdır bana yemek içmek hemîn (93/13)

Mi’râc’da gök ehli (melekler ve diğer peygamberler), Peygamberimize sesleniyor.

Merhabân bik yâ Muhammed didiler / **Ey şefâat kânı Ahmed** didiler (96/46)

Bütün mahlukat, Peygamberimize sesleniyor.

Cümle zerrât-ı cihân **idüp nidâ** / **Çağrısuben didiler** kim **merhabâ** (87/2)

Sahabe-i Güzîn, Peygamberimize sesleniyor.

Didiler **ey kible-i İslam-ı dîn** / Kutlu olsun sana mi’râc-ı güzîn (100/35)

Süleyman Çelebi, Ümmet adına dua ediyor.

Yâ İlahî sakla-gil îmânımız / Virelim îmân ile tâ cânımız (102/9)

Vesîletü'n-Necât'ta 60 kez işaretleyicili özel seslenme tespit edilmiştir.

4.1.2. Metin İçi Seslenmeler

Bu başlıkta *Vesîletü'n-Necât'ta* metnin müellifi Süleyman Çelebi'nin kendisi dışındaki varlıkları seslendirmesi *metin içi seslendirme* olarak değerlendirilmiştir.

Allah, Peygamberimize sesleniyor.

Gel habîbim sana âşık olmuşam / Cümle halkı sana bende kılmışam (99/14)

Peygamber, Allah'a sesleniyor.

Dir ki **ey Mevlâ** yüzüm dutdum sana / **Yâ İlahî** ümmetim **vir-gil** bana (89/9)

Allah, Cebrail'e sesleniyor.

Anda iken nâgehân ol yüzlü ak / **Cennete var didi** Cebrâil'e Hak (93/5)

Peygamber, Ümmete sesleniyor.

Ey azîzler işte başlarınız söze / Bir **vasiyyet kılarız** illâ size (81/19)

Hz. Asiye, Hz. Meryem ve bir Nigâr; Hz. Amine'ye sesleniyor.

Ulu devlet buldun **ey dil-dârî** sen / Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen (85/21)

Bütün yaratılmışlar, Peygamberimize sesleniyor.

Merhabâ ey âli Sultan merhabâ / **Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ** (87/3)

Peygamberimiz, Allah'a yakarıyor.

Dir ki **ey Mevlâ** yüzüm dutdum sana / **Yâ İlahî** ümmetim **vir-gil** bana (89/9)

Burak, Cebrail'e sesleniyor.

Didi kırk bin yıl durur kim **yâ emîn** / Aşkır bana yemek içmek hemîn (93/13)

Cebrail, Burak'a sesleniyor.

Cebrâil *didi* burâka **ey Burâk** / Virdi Hak maksûdunu **kılma firâk** (94/21)

Cebrail, Peygamberimize, sesleniyor.

Cebrâil **didi** Rasûl'e **ey Habîb** / **Sanma-gıl** bu yerde sen seni garîb (96/56)

Allah, Mirac'da diğer peygamberlere sesleniyor.

İrdi ol dem Hak'dan ervâha **nidâ** / Kim kılalar Mustafâ'ya iktidâ (95/36)

Mi'râc'da, bütün Gök ehli (melekler), Peygamber Efendimize sesleniyor.

Merhabân bik yâ Muhammed didiler / **Ey şefâat kânı Ahmed** didiler (96/46)

Mi'râc'da melekler, Peygambere sesleniyor.

Her birisinden geçerken ilerü / Emr olurdu **yâ Muhammed gel berü** (98/6)

Peygamber, Cebrail'e sesleniyor.

Didi Cebrâil'e ol Fahr-i cihân / Pes makâmında **dur imdi** sen hemân (97/61)

Sahabe-i Güzîn, Peygambere sesleniyor.

Biz kamûmuz kullarız **Sen şâhsın** / Gönlümüz içinde rûşen mâhsın (100/36)

Diğer Peygamberler, Ümmetlerine sesleniyor.

Şer'ini **dut** ümmeti ol ümmeti / Tâ **nasîb ola** sana Hak rahmeti (82/19)

Vesîletü'n-Necât'ta toplam 55 kez *metin içi seslenme* tespit edilmiştir.

4.1.3. Süleyman Çelebiye Ait Seslenmeler

Bu başlıkta *Vesîletü'n-Necât*'ta Süleyman Çelebi'nin farklı varlıklara seslenmeleri (Allah'a, Hz. Muhammed'e, Cebrail'e, Ümmete vb.) ele alınmıştır.

Ümmetle birlikte dua ediyor.

Nefse uyup eyledik bî-had günâh / Bilmeyiz ki ne kılavuz **yâ ilâh** (101/19)

Allah'a kendisi adına seslenmekte (dua).

Hem Süleyman fakîre **rahmet it** / Yoldaşın îmân makâmın **cennet it** (103/17)

Ümmet'e sesleniyor.

Her nefesde Allâh adın **di** müdâm / Allâh adıyla olur her iş tamâm (79/4)

Ümmete farklı bir sıfatla (*ey hoca*) seslenmekte.

İnci dişleri şuaından gice / İğne düşse bulunurdu **ey hoca** (92/14)

Süleyman Çelebi'nin 31 kez muhataplarına seslendiği tespit edilmiştir.

4.1.4. Tek İşaretleyicili Seslenmeler

Bu başlıkta *Vesîletü'n-Necât*'ta bir beyitte tek işaretleyicisi olan seslenmeler ele alınmıştır.

İnci dişleri şuaından gice / İğne düşse bulunurdu **ey hoca** (92/14)

Pes Muhammed'dir bu varlığa sebep / Sıdk ile anın rızâsın **kıl taleb** (80/17)

Didi kırk bin yıl durur kim **yâ emîn** / Aşkdır bana yemek içmek hemîn (93/13)

Eserde tek seslenme işaretleyicili 40 beyit tespit edilmiştir.

4.1.5. Birden Fazla İşaretleyicili Seslenmeler

Vesîletü'n-Necât'ta bazı beyitlerde birden fazla seslenme işaretleyicisi (2, 3, 4 ve 6) tespit edilmiştir.

İki işaretleyicili seslenmeler.

Merhabân bik yâ Muhammed didiler / **Ey şefâat kânı Ahmed** didiler (96/46)

Tut kulak evsâfına **ey yâr-ı dîn** / Bilesin kimdir o Fâhru'l-mürselîn (83/10)

Üç işaretleyicili seslenmeler.

Yâ Habîba'llâh bize **imdâd kıl** / Son nefes dîdârın ile **şâd kıl** (88/19)

Dir ki **ey Mevlâ** yüzüm dutdum sana / **Yâ İlahî** ümmetim **vir-gil** bana (89/9)

Dört işaretleyicili seslenmeler.

Merhabâ ey bülbül-i bâğ-ı cemâl / **Merhabâ ey âşinâ-yı zü'l-Celâl** (87/5)

Dinle gel mi'râcın ol şâhın ayân / Âşık isen aşk oduna **durma yan** (92/2)

Altı işaretleyicili seslenmeler.

Merhabâ ey âli Sultan merhabâ / **Merhabâ ey kân-ı irfân merhabâ** (87/3)

Vesîletü'n-Necât'ta 43 beyitte birden fazla seslenme işaretleyicisi tespit edilmiştir.

4.1.6. Beyitte Bir Ünlem ile Kurulmuş Birden Fazla Öbek Yapılar

Bazı beyitlerde seslenme ifade eden bir ünlem, birden fazla seslenme sözü veya sözleriyle öbek oluşturabilmekte. Aşağıdaki *ey* ünlemi hem önündeki “aşk oduna yanıcı” ile hem de ikinci mısradaki “Kendüyü ma’şûka âşık sanıcı” ile öbek yapı oluşturmakta. Bu şekilde 18 beyit tespit edilmiştir.

Gel berü **ey** aşk oduna yanıcı / Kendüyü ma’şûka âşık sanıcı (92/1)

Ey azîzler işte başlarız söze / Bir vasiyyet kalarız illâ size (81/19)

Tut kulak evsâfına **ey yâr-ı dîn** / Bilesin kimdir o Fahru’l-mürselîn (83/10)

4.1.7. Tamamı Seslenmelerden Meydana Gelmiş Beyitler

Vesîletü'n-Necât'ta bazı beyitlerin tamamı seslenme sözlerinden meydana gelmiştir. Seslenmelerin, vurgu ve tonlamanın bu kadar ön plana çıkmış olması, *Vesîletü'n-Necât*'ı okunmaktan ziyade ezgiyle dinlemeye müsait bir metin olarak yüzyıllarca ayakta tutmuştur. Eserde toplam 18 beytin tamamının seslenme sözlerinden meydana geldiği tespit edilmiştir.

Gel berü *ey* aşk oduna yanıcı / Kendüyü ma’şûka âşık sanıcı (92/1)

Merhabâ *ey* âli Sultan merhabâ / Merhabâ *ey* kân-ı irfân merhabâ (87/3)

Ey cemâli gün yüzü bedr-i münîr / *Ey* kamû düşmüşlere sen dest-gîr (88/12)

4.1.8. Seslenme Tetikleyicileri

Kullanıldığı yere göre bazı durumda seslenme bazı durumda yalnızca konuşma ifade edebilen (*diyelim, söze başlayalım, nida, ses, çağrışmak, avaz, seda, feryâd* vb.) bazı sözler, bir beyitte işaretleyici olmaksızın kullanıldıklarında yalnız başlarına seslenme ifade etmeyebilir. Örneğin “*Ayşe kendisine sıra gelince söze başladı ve süresini sonuna kadar kullandı.*” cümlesinde *söze başlamak* “konuşmak” anlamında, seslenme ifade etmiyor. Ancak (**Ey azîzler işte başlarız söze / Bir vasiyyet kalarız illâ size**) beytinde ise *ey azîzler* seslenme sözlerinden sonra *başlarız söze* ifadesi seslenmenin nasıl olduğunu açıklayan, asıl seslenme işaretleyicisini daha ayrıntılı bir şekilde ifade etmeye yardımcı olan, onu kuvvetlendiren bir tetikleyici olmasından dolayı aynı zamanda bir seslenmedir. “*Ey arkadaş!* söz grubunda birinci kelime çağırma sesi, ikincisi çağrılandır. ‘Arkadaş’ kelimesinde ise, vurgunun toplandığı ‘ar’ hecesi, çağırma sesinin yerini tutuyor; kelimenin tamamında çağrılandır. ‘Ey çocuk, buraya gel!’ densesydi, üç unsur karşımıza çıkacaktı: *Ünlem, çağrılan* ve *art cümleciği*. Eski dilbilgisi kitaplarında, *çağrılan* da dahil olmak üzere, bunların herbirinin ayrı ayrı terimleri vardır. Çağırana *münâdi*, çağrılana *münâda*, çağırma sesine *nida*, art cümleciğine de *cevab-ı nida* denirdi. Biz, -bir tekliften ileri geçmemek üzere-, *münâda* yerine çağrılan sözünü kullanacağız. ‘Cevab-ı nida’ya karşılık bulunmasa da olabilir” Bilgegil (2009: s. 225). Kaya Bilgegil’in karşılık bulunmasa da olabilir dediği *cevab-ı nida* benzeri seslenmeleri tamamlayan, beyitte veya bağlamda kendisiyle birlikte ancak ünlem olunca seslenme ifade ettiği açıkça anlaşılabilen bu unsurlara *seslenme tetikleyicileri* denilmiştir.

Örneğin aşağıdaki 2. beyitte *merhaba* seslenme sözü, fiilimsilerle (*idüp nida, çağrışuben*) tetiklenmiştir.

Cümle zerrât-ı cihân **idüp nidâ / Çağrışuben didiler** kim merhabâ (87/2)

Aşk ile *gel imdi* Allâh **diyelim** / Derd ile göz yaş ile *âh idelim* (80/7)

Ey azîzler işte **başlarız söze / Bir vasiyyet kalarız illâ size** (81/19)

Çünkü Hak evvelliğin bildin ayân / *Dinle imdi kılâyım sun’ın beyân* (81/3)

Mustafâ nûrunu alında kodu / *Bil habîbim nûrudur bu nûr didi* (83/3)

Hakk’a bağlayıp gönülden himmeti / **Dir idi** kim *ümmeți vâ ümmeți* (89/17)

Ümmeitim **didi** sana çün Mustafâ / *Vir salavât sen de ana bul safâ* (90/19)

Dem-be-dem âvâz gelürdi yâ *Emîn* / Seni **kıldım rahmeten li'l-âlemîn** (91/2)
Yâ Muhammed diyüben **çağırıldılar** / Bir **sadâ** birle ki yürekler deler (93/15)
Hak **selâm itdi** sana yâ *Mustafâ* / Kim mübârek hâtırın bulsun safâ (94/25)
İrdi ol dem Hak'dan ervâha **nidâ** / Kim *kılalar* Mustafâ'ya iktidâ (95/36)
İrdi ol dem Hak'dan ervâha **nidâ** / Kim *kılalar* Mustafâ'ya iktidâ (95/36)
Merhabân bik yâ Muhammed **didiler** / *Ey şefâat kânı Ahmed* **didiler** (96/46)
Cebrâil **didi** Rasûl'e *ey Habîb* / *Sanma-gil* bu yerde sen seni garîb (96/56)
Hak Teâlâ'dan **irişdi bir nidâ** / *Yâ Muhammed* ben sana kıldım atâ (99/20)
İmdi gel isyânımız **yâd idelim** / Nâle vü zârı vü **feryâd idelim** (101/1)
Eserde 21 beyitte 27 seslenme tetikleyicisi tespit edilmiştir.

4.1.9. İşaretleyicisi Başka Beyitte Olan Seslenmeler

Bazı beyitlerde işaretleyici bulunmamakta, ancak sıralı cümle şeklinde arka arkaya gelen seslenmelerin bağlamına gidildiğinde seslenme işaretleyicisinin genellikle önceki beyit(ler)te olduğu görülmektedir.

Aşağıda 57, 58 ve 59. beyitlerin ortak seslenme işaretleyicisi (*ey Habîb*) 56. beyitte kullanılmıştır.

Cebrâil didi Rasûl'e **ey Habîb** / *Sanma-gil* bu yerde sen seni garîb (96/56)
Senin için yaradıldı nüh-felek / İns ü cinn ü hûr u cennet hem melek (96/57)
Bunda hatm oldu benim cevân gehim / Mâ-verâsından dahi yok âgehim (97/58)
Bana böyle emr idübdür zü'l-Celâl / Açmayım ben bundan öte perr ü bâl (97/59)
Aşağıda 55. beytin işaretleyicisi (*rahmeten li'l-âlemîn*) 54. beyitte kullanılmıştır.
Kaldı Cebrâil makamında hemîn / **Didi** ana **rahmeten li'l-âlemîn** (96/54)
Bilmezem bu yolları ben nideyim / Kim garîbem bunda kande gideyim (96/55)

4.1.10. Eş Göndermeli Seslenmeler

Bir muhataba farklı sözlerle seslenmeler de söz konusudur. Metnin değişik yerlerinde aynı muhataba farklı seslenme sözleriyle hitap edildiği görülmektedir: “Bu tarz seslenmelere eş göndermeli veya eş göstergeli seslenmeler de denilebilir.” (Alan, 2021: s. 86).

Allah'ın güzel isimleri (esma'ül hüsnâ), onun sıfatlarıdır. O halde 99 ismi olan Allah'a hitap ederken O'nun hangi özelliğinden bahsediliyorsa ona uygun ismiyle hitap etmek uygun düşmektedir. Bizi bağışlaması istenince *Rahman*, şifa vermesi istenince *Şafi* isminin kullanılması gibi. Peygamberimize de cümlenin anlamına göre en uygun düşen ismi veya sıfatı ile hitap edilmiştir.

Aşağıda 20 nolu beyitte Allah, Peygamberimize “*Yâ Muhammed*”; 3 nolu beyitte “*Mustafa, habibim*”; 2 nolu beyitte “*Yâ Emîn, rahmeten li'l-âlemîn*”; 23 nolu beyitte ise “*ey şerîf, ey latîf*” sözleriyle seslenmekte. Bu 4 beyitte 6 farklı seslenmenin tek muhatabı Peygamber Efendimizdir.

Hak Teâlâ'dan irişdi bir nidâ / **Yâ Muhammed** ben sana kıldım atâ (99/20)
Mustafâ nûrunu alında kodu / **Bil habîbim** nûrudur bu nûr *didi* (83/3)
Dem-be-dem âvâz gelürdi **yâ Emîn** / Seni **kıldım rahmeten li'l-âlemîn** (91/2)
Ben sana âşık olunca **ey şerîf** / Senin olmaz mı dü âlem **ey latîf** (99/23)

Aşağıda Cebrail, Peygamberimize 25 nolu beyitte *Ya Mustafa*; 54 nolu beyitte *rahmeten li'l-âlemîn*; 56 nolu beyitte *ey Habîb* sözleriyle seslenmiştir.

Hak **selâm itdi** sana **yâ Mustafâ** / Kim mübârek hâtırın bulsun safâ (dua) (94/25)

Kaldı Cebrâil makamında hemîn / **Didi** ana **rahmeten li'l-âlemîn** (96/54)

Cebrâil **didi** Rasûl'e **ey Habîb** / **Sanma-gıl** bu yerde sen seni garîb (96/56)

4.1.11. Teşvik Ünlemleri

Vesîletü'n-Necât'ta bazı seslenmeler, muhataplarını güzel eylemler yapmaya çağırır. Bu seslenmeler "Muhatabı cümlede belirtilen yargıya teşvik eden ünlemlerdir" (Kavaklıçeşme Kotan, 2015: s. 441).

Aşk ile **gel** imdi Allâh **diyelim** / Derd ile göz yaş ile **âh idelim** (80/7)

Ger dilersiz bulasız oddan necât / Aşk ile derd ile **idin** es-Salât (80/18)

Ey azîzler işte başlarınız söze / Bir **vasiyyet kılarız** illâ size (81/19)

4.1.12. Allah'a Seslenmelerde Kullanılan İsimler ve Sıfatlar

Vesîletü'n-Necât'ta Allah'a hitaben *Yâ İlahî, Allâh, Yâ Rahîm, (Ey) hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm, (Ey) Mevlâ, eyâ Rabb-i Rahîm, ol Muîn, (yâ) ilâh, (yâ) Kerîm, (yâ) Rahîm* gibi farklı seslenmeler tespit edilmiştir.

Dir ki *ey Mevlâ* yüzüm dutdum sana / *Yâ İlahî* ümmetim vir-gil bana (89/9)

Aşk ile gel imdi **Allâh** diyelim / Derd ile göz yaş ile âh idelim (89/7)

Mustafâ didi *eyâ Rabb-i Rahîm* / *Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm* (99/16)

Ümmetinden râzı olsun ol **Muîn** / Rahmetu'llâhi aleyhim ecmaîn (103/19)

4.1.13. Peygambere Seslenmelerde Kullanılan İsimler ve Sıfatlar

Vesîletü'n-Necât'ta en fazla Peygamber Efendimiz için seslenme sözü kullanılmıştır. Adlar *Ahmed, Muhammed* ve *Mustafa*, sıfatlar ise *Habîba'llâh, emîn, nûr-ı Hak* vb. şeklindedir. En fazla *Yâ Muhammed* (5) kullanılmıştır.

Hak Teâlâ'dan irişdi bir nidâ / *Yâ Muhammed* ben sana kıldım atâ (99/20)

Hak selâm itdi sana *yâ Mustafâ* / Kim mübârek hâtırın bulsun safâ (94/25)

Merhabân bik *yâ Muhammed* didiler / *Ey şefâat kânı Ahmed* didiler (102/46)

Eserden Peygamberimize hitaben seslenmelerde kullanılmış sıfatların tamamı çıkartılmış, birden fazla kullanım var ise parantez içinde belirtilmiştir:

Dest-gîrisin kamû üftâdenin, (ey) âli Sultan, ey âsî ümmet melcei, (ey) âşinâ-yı zü'l-Celâl, (ey) bülbül-i bâğ-ı cemâl, (ey) cân-ı bâkî, (ey) cemâli gün yüzü bedr-i münîr, (ey) çaresizler eşfa'i, (ey) derde dermân, (ey) gönüller derdinin dermânı, (ey) Habîb (2), (ey) Hak'dan olmayan cüdâ, (ey) hâs mahbûb-i Celîl, (ey) kamû düşmüşlere sen dest-gîr, (ey) kân-ı irfân, (ey) kible-i İslâm-ı dîn, (ey) kurretü'l-aynı Halîl, (ey) latîf, (ey) mâh u-hurşid-i Hüda, (ey) nûr-ı Hak, (ey) nübüvvet mihrinin sen hâtemi, (ey) pâdişâh-ı dü-cihân, (ey) rahmeten li'l-âlemîn, (ey) risâlet tahtının sen hâtemi, (ey) sırr-ı Furkân, (ey) şefâat kânı Ahmed, (ey) şerîf, (ey) ulu, (ey) yaradılmışların Sultânı, Gel habibim, Hem penâhi bende vü âzâdenin, Nûr-ı çeşm-i evliyâ vü aşfîyâ, rahmeten li'l-âlemîn (2), rûşen mâhsın, Sen şâhsın, Sultân-ı cümle enbiyâ, şefîu'l-müznibîn, uşşâka sâkî, (yâ) Emîn (2), (Yâ) Habîba'llâh, (Yâ) Habîbim.

4.1.14. Başka Varlıklara Seslenmelerde Kullanılan İsimler ve Sıfatlar

Vesîletü'n-Necât'ta Allah'a ve Peygambere seslenmelerin dışında 6 farklı şekilde Ümmete seslenilmiş, bunlardan birisi isim (*ümmeti vâ ümmeti*), diğerleri de Ümmetin

sıfatlarıdır (*Ey azîzler, ey yâr-ı dîn, ey aşk oduna yanıcı, Kendüyü ma'şûka âşık sanıcı, ey hoca*), 1 kez Peygamberimizin annesi Hz. Amine'ye sıfatla (*ey dil-dâr*), 1 kez Burak'a adıyla (*Burak*), 1 kez Cebrail'e sıfatıyla (*ey Halîl*) seslenilmiştir.

Hakk'a bağlayıp gönülden himmeti / Dir idi kim **ümmeți vâ ümmeți** (89/17)

Ey azîzler işte başlarınız söze / Bir vasiyyet kılarız illâ size (81/19)

Tut kulak evsâfına **ey yâr-ı dîn** / Bilesin kimdir o Fahu'l-mürselîn (83/10)

Gel berü ey aşk oduna yanıcı / **Kendüyü ma'şûka âşık sanıcı** (92/1)

İnci dişleri şuaından gice / İğne düşse bulunurdu **ey hoca** (92/14)

Ulu devlet buldun **ey dil-dârı** sen / Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen (85/21)

İçlerinde bir **burak** ağlar katı / Yimez içmez kalmamış hiç tâkatı (93/9)

Çün ezelden bana aşk oldu delîl / Yanar isem yanayım ben **ey Halîl** (97/62)

4.2. Vesîletü'n-Necât'ta Seslenme Yapıları

Bu bölümde *Vesîletü'n-Necât*'ta yer alan seslenmeler yapı itibariyle tasnif edilerek incelenmiştir.

4.2.1. Seslenme Ünlemleri

Seslenme ünlemleri, seslenmelerde muhatabı çağırarak, muhataba mesaj iletmek üzere tek başına veya öbek şeklindeki işaretleyicilerdir. “Ünlemler ve seslenmeler tümce değerindedir” (Dizdaroğlu, 1976: s. 9). Yalnızca seslenme ünlemleriyle seslenme meydana gelebilir, ancak *Vesîletü'n-Necât*'ta tespit edilen ünlemlerle seslenmelerin büyük bir çoğunluğu yalnız başına ünlemden meydana gelmemiş, seslenme sözleriyle öbek yapı meydana getirmiştir. “Bu seslenme ünlemleri seslenme sözlerinin yanına gelerek kuvvetlendirme yapmaktadır. *Hey Arkadaş!*, *Hop Birader!* örneklerinde olduğu gibi. Burada *birader* ve *arkadaş* ifadeleri seslenme sözü olarak kullanılırken *hey* ve *hop* sözleri anlamı, duyguyu kuvvetlendirici bir görev üstlenmektedir” (Demirbaş, 2017b: s. 10). Öbek yapılarda ünlem genellikle başta yer alır, sonra seslenme sözü veya sözleri yer alır, vurgu ünlem olan sözcük üzerindedir. Örneğin *Ey azîzler işte başlarınız söze / Bir vasiyyet kılarız illâ size* (81/19) beytinde görüldüğü gibi. “Bu birleşmede ünlem de ad ögesi de ek almaz. Bir ünlem ile birleşen kelime gruplarında işlev ağırlığı ünlem üzerindedir. Ünlem grubu genellikle cümle grubuna katılmaz ve hitap olarak kullanılır” (Korkmaz, 2014: s. 964). Ancak ünlemin ortada veya sonda olduğu durumlar da tespit edilmiştir. “İşaretli veya işaretsiz seslenme ünlemleriyle birlikte kullanılan seslenmeler, verici ile alıcının durumlarına, bir birleriyle olan ilişkilerine ve mesajın niteliğine uygun olarak cümle içinde zaman zaman devrik kullanılırlar. Seslenmeleri / seslenme gruplarını yeniden kuvvetlendirmek, vurgulamak ve cümleler arasında ahengi sağlamak amacıyla baş vurulan bu tür kullanımın örnekleriyle sık sık karşılaşılmaktadır. Bu cümlede de ‘Depegöz’ kelimesi anılan sebeplerden dolayı devrik kullanılmıştır. Standart Türkiye Türkçesi'nde de örnekleri çoktur. Örnek *Niye geç kaldın, Hasan? Ne söylüyorsun a benim canım evladım?*” (Alyılmaz, 2011: s. 649).

Aşağıdaki 21 nolu beyitte seslenme sözü ortada, 17 nolu beyitte ise en sonda yer almıştır.

Ulu devlet buldun **ey dil-dârı** sen / Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen (85/21)

Hakk'a bağlayıp gönülden himmeti / Dir idi kim **ümmeți vâ ümmeți** (89/17)

Vesîletü'n-Necât'ta seslenme ünlemi olarak *âh*, *vâ*, *ey*, *eyâ* ve *yâ* tespit edilmiş, bunların tamamı öbek yapı oluşturmuştur. Altunsarı (2004: s. 72-74) çağırma ifade eden seslenmeler için (*ey*, *eyâ* ve *yâ* gibi) *çağırma edatı*, üzüntü ifade eden ünlemler (*âh* gibi) için de *teessürî nida*

terimini kullanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen *ey*, *eyâ* ve *yâ* seslenme/çağrı, *âh* ile *vâ* ünlemleri ise üzüntü ifade ettikleri için teessürî nida olarak değerlendirilmelidir.

Âh

Metinde geçen seslenme ünlemlerinden birisidir, GTS'de “2. *ünlem* (a:h) Sesin tonuna göre pişmanlık, öfke, özlem, beğenme, sevgi vb. duygular anlatan bir söz.” şeklinde tanımlanmıştır. Metinde yalnız 1 kez geçmiştir, derinden pişmanlık, üzüntü, nedamet, af dileme, yakarı gibi teessürî duyguları ifade etmektedir.

Aşk ile gel imdi Allâh diyelim / Derd ile göz yaş ile **âh** idelim (80/7)

Vâ

Bu ünlem *vah* ünlemi ile yakın anlamlıdır, yazık anlamında esef bildirir. “Arapça'da ölünün iyiliklerini sayarak onun arkasından ‘vâ’ ünlemiyle feryad edilir; bu ünleme ‘nüdbe’, bu ünlemin katıldığı isme de ‘mündüb’ adı verilir. Dilimizde ‘vâ’yı ihtiva eden birkaç bileşik ünlem vardır. Bunlar genel olarak teessüf, acıma ve olayın doğurduğu üzüntüden dolayı telaş ifade ederler: *Vahayfa, vâesefâ, vâhasretâ, vâveyl...* (veyl, azap demektir) gibi. *Doğmuşuz ölmek üzere vâ hayfâ*” (Bilgegil, 2009: s. 232). Metinde yalnız 1 kez geçmiş, derinden üzüntü, hüzn, nedamet gibi teessürî duyguları ifade etmektedir.

Hakk'a bağlayıp gönülden himmeti / Dir idi kim *ümmeti vâ ümmeti* (89/17)

Ey

Metinde en fazla geçen seslenme ünlemlerinden birisidir, GTS'de “1. *ünlem* Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü” şeklinde açıklanmıştır. Ey ünlemi seslenmeleri kuvvetlendirir. “Söze, ses tonuyla canlanan türlü duygu değeri de katar” (Gencan, 2001: s. 519). *Vesîletü'n-Necât*'ın merhaba bahrinde 21 kez, diğer kısımlarda ise 17 kez olmak üzere toplam 38 kez seslenme sözü olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. *Ey* hitabıyla 28 kez Peygambere, 4 kez Ümmete/genel okuyucuya, 2 kez Allah'a, birer kez de Hz. Amine, Hz. Cebrail ve Burak'a seslenilmiştir. Aşağıdaki örneklerde *ey* hitabının muhatapları her beytin sonunda parantez içinde belirtilmiştir. Ayrıca hepsi de öbek yapı oluşturmuştur.

Dir ki **ey** *Mevlâ* yüzüm dutdum sana / Yâ İlahî *ümmetim vir-gil* bana (89/9) (Allah)

Sana cennetden getürdüm bir burâk / Da'vet-i Rahmân'dır **ey** *nûr-ı Hak* (94/30)
(Peygamber)

Ey *azîzler* işte başlarınız söze / Bir vasiyyet kılarız illâ size (81/19) (Ümmet)

Cebraîl didi burâka **ey** *Burâk* / Virdi Hak maksûdunu kılma firâk (94/21) (Burak)

Çün ezelden bana aşk oldu delîl / Yanar isem yanayım ben **ey** *Halîl* (97/62) (Cebrail)

Ulu devlet buldun **ey** *dil-dârı* sen / Doğıserdir senden ol hulk-ı hasen (85/21) (Amine)

Eyâ

Metinde yalnızca 1 kez geçmiştir. Aşağıdaki beyitte görüldüğü üzere, ikinci mısradaki *ey* kullanmasına rağmen birinci mısradaki *vezni* tutturmak (fâilâtün, fâilâtün, fâilün) gayesiyle *ey* ünlemiyle oldukça yakın anlamlı olan Farsça *eyâ* kullanılmıştır. Kutadgu Bilig'de ünlemler üzerine bir çalışma yapan Öksüz de benzer bir tespit bulunmuştur: “‘aya’ ünleminin ise aruzu ölçüye uydurmak amacıyla kullanıldığı görülür. ‘ya’ ünlemi ise diğer ünlemlere oranla daha az kullanılmıştır. Bu ünlemin sadece Allah'a seslenmek amacıyla kullanıldığı görülür” (2018: s. 261).

Mustafâ didi **eyâ** *Rabb-i Rahîm* / Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm (99/16)

Yâ

Bu seslenme ünlemi 19 kez kullanılmış, bunlardan 10'u Peygamberimize, 8'i Allah'a ve 1'i de Cebrail'e hitaben kullanılmıştır.

Yâ Habîba 'llâh bize imdâd kıl / Son nefes didârın ile şâd kıl (88/19) (Peygamber)

Mustafâ'ya civâr it **yâ Kerîm** / Cennetü'l-Firdevs içinde **yâ Rahîm** (103/13) (Allah)

Didi kırk bin yıl durur kim **yâ emîn** / Aşkır bana yemek içmek hemîn (93/13) (Cebrail)

4.2.2. Seslenme Sözcükleri

Ünlemler vurgu ve ton bakımından farklı sözcüklerdir, ünlemlerin bu özelliği ünlem olmayan diğer sözcüklere de vurgu ve tonlama ile aktarıldığı durumlarda, bu sözcükler de seslenme sözü/sözleri hâline gelebilir. “Hemen her sınıftan bazı kelimeleri (ad, sıfat, zamir, zarf, fiil) sözdizimi ve tonlama yönlerinden ünlemlere uydurup ünlem işleyişinde kullanabiliriz. Başka deyimle haykırma (exclamation) tonunda kullandığımız kelime ünlem sayılabilir” (Banguoğlu, 2015: s. 399). Banguoğlu'nun sözdizimi ve tonlama ile her türlü sözcük ünlemleştirilebilir görüşü daha çok konuşma dili için geçerlidir. Yazı dilinde bir sözcük ünlemleştirilmek istendiğinde konuşma dilindeki kadar imkân yoktur. “Yazı dilinde ünlemin habercisi, noktalama işaretlerinin kullanımının başlaması ve yaygınlaşması sonrasında, ünlem işaretidir. Dolayısıyla yazı dilinde ünlem niteliğinde kullanılabilen yapıların belirleyicisi ve ünlem işaretini kullanarak bildiricisi metnin yazarıdır” (Dinar, 2016: s. 26).

Seslenmeler araştırmacılarca genellikle ünlemler içerisinde değerlendirilmiş, Korkmaz (2014: s. 989) *seslenme ünlemleri*, Banguoğlu (2015: s. 398) *soruşturma ünlemleri*, Hacıeminoğlu (2015: s. 284) *çağırma - hitap edatları*, Gencan (2001: s. 516) *çağrı ünlemleri* terimini kullanmıştır. Bazı araştırmacılar da ünlem dışındaki sözcüklerin bu şekilde ünlem görevi üstlenmelerine ünlemlik (ikincil ünlem) terimini kullanmaktadır. “Ünlem gibi kullanılan, asıl işlevi ünlem dışında bir tür olan diğer sözcükler ikincil ünlem veya ünlemlik olarak adlandırılabilir. Adlar, sıfatlar, adılar, belirteçler, çekimli eylemler asıl işlevlerinin dışında farklı bağlamlarda ünlem olarak kullanılabilirler. Konuşma dilinde, birincil ünlemlerin kullanımında olduğu gibi yüksek sesli, vurgulu ve uzun söyleyiş özelliği kazanan ikincil ünlemler yazı dilinde bu özelliklerin gösterilebilmesi için genellikle aynı harfin birden fazla kullanılması yoluyla veya ünlem işareti ile birlikte kullanılır.” (Doğru, 2019: s. 179). *Vesîletü'n-Necât*'ta geçen seslenmeler *isim yapısındaki seslenmeler* ve *fiil yapısındaki seslenmeler* olarak ikiye ayrılmıştır.

4.2.2.1. İsim yapısındaki seslenmeler

Vesîletü'n-Necât'ta yalnızca ünlemlikten meydana gelen (ünlem dışındaki sözcüklerden oluşturulmuş seslenme) seslenmeler (*Merhabâ*, *Ruşen mâhsın*, *şâhsın* vb.) oldukça azdır. Ünlemliklerin daha çok seslenme ünlemleriyle öbek oluşturdukları (*ey azîzler*) görülmüştür.

Habîb

Gel **habîbim** sana âşık olmuşam / Cümle halkı sana bende kılmışam (99/14)

Merhabâ

Metnin merhabâ bahrinde 21 kez kullanılmıştır.

Merhabâ ey âli Sultan **merhabâ** / **Merhabâ** ey kân-ı irfân **merhabâ** (87/3)

Merhaba, bir kez de Arapça selamla şeklinde geçmiştir.

Merhabân bik yâ Muhammed didiler / Ey şefâat kânı Ahmed didiler (96/46)

Rahmeten li'l-âlemîn

Allah'ın Kur'ân-ı Kerîmde Peygamberimize hitaben “*Biz seni ancak rahmeten lil âlemîn gönderdik* (Enbiyâ: 107)” şeklinde ifade ettiği bu hitap, geleneğimizde de Peygamberimize hitaben kullanılan güzel sözlerden birisi olmuştur.

Kaldı Cebrâil makamında hemîn / **Didi** ana **rahmeten li'l-âlemîn** (96/54)

Şah

Aşağıda *şah* sözü ek-fiil ile yüklem olmuştur, metinde yalnız bir kez geçmiştir.

Biz kamûmuz kullarız **Sen şâhsın** / Gönümüz içinde rûşen mâhsın (100/36)

4.2.2.2. Fiil yapısındaki seslenmeler

Bazı araştırmacılar (Banguoğlu, 2015: s. 401; Korkmaz, 2014: s. 1003; Dizdaroğlu, 1976: s. 327, Gencan, 2001: s. 526; Bilgegil, 2009: s. 224; Gedizli, 2015: s. 31; Doğru, 2019: s. 180) fiillerin de vurgu ve tonlama ile yalnız başlarına seslenme ifade edebileceğini belirtir. *Vesîletü'n-Necât*'ta da metnin okunuşundan ve mevlidhanların seslendirmelerinden hareketle çekimli fiillerle de seslenildiği görülmüştür. “Fiillerden ünlem olarak kullanılanlar emir 2. tekil kişi çekiminde kullanılırlar; *dur!*, *kalk!*, *bak!*, *gör!* gibi. Topluluğa yönelik seslenmelerde emir 2. çoğul kişi çekimi de nadir olarak da olsa kullanılır; *bakınız!*, *dinleyiniz!*, *kaçınız!* gibi” (Gedizli, 2015: s. 130-131). *Vesîletü'n-Necât*'tan elde edilen fiil şeklindeki seslenmeler aşağıda örneklendirilmiştir.

4.2.2.2.1. Emir/İstek/Dua

Emir kipi ile çekimlenmiş fiillerdir, ancak bu fiiller yalnızca emir ifade etmezler, emirle birlikte dua, istek, yakarı da ifade eden seslenmelerdir. İstek kipiyle de aynı anlam verilmiştir. “Tanrı'ya yapılan dua cümleleri bir hitaptır ki böylelikle Tanrı'ya gönümüzden geçen isteklerimizi sunar ve bunların gerçekleşmesi için talepte bulunuruz. Kişinin kendi kendisine yaptığı iç konuşmalar ya da bilinç akışı dışında hayatımızın her alanında kullandığımız çoğu konuşma hitap olarak ele alınabilmektedir” (Coşkun Seber, 2020: s. 2). Aşağıda emir, istek, dua vb. ifade eden fiiller ve örnekleri sıralanmış, birden fazla tespit edilmiş olanlar parantez içinde belirtilmiştir.

Bil- (2)

Mustafâ nûrunu alında kodu / **Bil** habîbim nûrudur bu nûr didi (83/3)

Bin-

Ol Habîb'ime *ilet binsin* anı / Arşımı *seyr eylesün görsün* beni (93/7)

Di- (de-/söyle-)

Her nefesde Allâh adın **di** müdâm / Allâh adıyla olur her iş tamâm (79/4)

Dinle- (2)

Çünkü Hak evvelliğin bildin ayân / **Dinle** imdi kılayım sun'ın beyân (81/3)

Dur- (2)

Didi Cebrâil'e ol Fahr-i cihân / Pes makâmında **dur** imdi sen hemân (97/61)

Duylagıl- (hislendir-)

Lutf ile göster bize didârını / Ni'metinle **duyla-gıl** kullarını (103/14)

Gel- (8)

Aşk ile **gel** imdi Allâh diyelim / Derd ile göz yaş ile âh idelim (80/7)

Git-

Gel **gidelim** hazrete yâ Mustafâ / Muntazırdır anda ashâb-ı safâ (94/29)

Gör- (2)

Didi kim *gelsün* konuklaram anı / Arşımı *seyr eylesün görsün* beni (94/7)

Göster-

Lutf ile **göster** bize dîdârımı / Ni'metinle duyla-gıl kullarımı (103/14)

İlet-

Ol Habîb'ime **ilet** binsin anı / Arşımı *seyr eylesün görsün* beni (93/7)

Kıl- (2)

Biz güneh-kâr âsî mücrim kulları / Yarlıgâyup **kıl** günâhlardan berî (102/10)

Ol-

Ol didi bir kerre var oldu cihân / **Olma** dirse mahv olur ol dem hemân (80/14)

Sakla-

Yâ İlâhî **sakla-gıl** îmânımız / Virelim îmân ile tâ cânımız (102/9)

San-

Cebrâil didi Rasûl'e ey Habîb / **Sanma-gıl** bu yerde sen seni garîb (96/56)

Dut- (2)

Şer'ini **dut** ümmeti ol ümmeti / Tâ nasîb ola sana Hak rahmeti (82/19)

Var-

Anda iken nâgehân ol yüzlü ak / Cennete **var** didi Cebrâil'e Hak (93/5)

Vir- (ver-)

Dir ki ey Mevlâ yüzüm dutdum sana / Yâ İlâhî ümmetim **vir-gil** bana (89/9)

Yan-

Dinle gel mi'râcın ol şâhın ayân / Âşık isen aşk oduna **durma yan** (92/2)

Yürü-

Yürü kim meydân senindir bu gice / Top hem çevgân senindir bu gice (96/48)

4.2.2.2.2. İstek

Yukarıda emir, istek, dua ifade eden filler verilmişti, bu başlıkta ise yalnızca istek kipiyle çekimlenmiş 11 fiil tespit edilmiştir.

Allâh âdın **zîkr idelim** evvelâ / Vâcip oldur cümle işde her kula (79/1)

4.2.2.2.3. Birleşik Fiil

Metinde 8 farklı Türkçe yardımcı fiille *bul-*, *it-* (*et-*), *de-*, *eyle-*, *ir-* (*er-*), *kıl-*, *ol-* ve *vir-* (*ver-*) daha çok Arapça kökenli sözcükler birleşik fiil (*bulsun safâ*, *civâr it*, *deyin âmîn*, *eyle sakil*, *İrdi nidâ*, *kıldım nasîb*, *ola makbul*, *vir salavât*) oluşturmuştur. Birden fazla tespit edilen birleşik fiiller parantez içinde belirtilmiştir.

bul-

Hak selâm itdi sana yâ Mustafâ / Kim mübârek hâtırın **bulsun safâ** (94/25)

de-

Yâ İlâhî kılma bizi dâllin / Bu duâya cümleliz **deyin âmîn** (103/18)

eyle- (3)

Hem dahi mîzânımız **eyle sakil** / Cennete girmeye lutfın kıl delil (103/12)

ir- (er-)**İrdi** ol dem Hak'dan ervâha **nidâ** / Kim kılalar Mustafâ'ya iktidâ (95/36)**it- (11)**Sana lâyük kullar ile **hem-dem it** / Ehl-i derdin sohbetine **mahrem it** (103/16)**kıl- (10)**Kabrimiz îmân ile **pür-nûr kıl** / Mûninin ğilmân ile **hem hûr kıl** (103/11)**ol- (4)**Didiler ey kible-i İslam-ı dîn / **Kutlu olsun** sana mi'râc-ı güzîn (100/35)**Vir- (ver-)**Ümmetim didi sana çün Mustafâ / **Vir salavât** sen de ana **bul safâ** (90/19)**4.2.3. Seslenme Öbekleri**

Seslenme sözlere tek başlarına kullanılmayabilir, bu durumda öbek yapılar meydana gelir. “Türkçede ad çekiminde seslenme durumu bulunmadığı için seslenmeler söz diziminde gerçekleşir. Ünlem öbeği, daha çok seslenme sözlereyle kurulan, bir ünlem ve bir ad unsurundan oluşan söz öbeğidir. Önce ünlem, sonra ad unsuru ile kurulan birleşme eksiz gerçekleşir” (Doğru, 2019: s. 182). *Vesîletü'n-Necât*'ta yalnızca ünlemlikten meydana gelen (habîb!) seslenmelerden ziyade bu sözlere kendilerinden önce seslenme ünlemi alarak öbek oluşturdukları (**ey âli Sultan**, **eyâ Rabb-i Rahîm**, **Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm** vb.) görülmüştür. “Hitaplar cümledeki görevini tek başına üstlenebilecekleri gibi bazı durumlarda iletilen mesajı daha da kuvvetlendirmek gayesiyle hitaplarla birlikte çeşitli ünlemler de kullanılabilir” (Alkan Ataman, 2018: s. 7). Bu eserde başta Peygamber olmak üzere kutsal kabul edilen varlıklara seslenirken, cümlenin gelişine göre uygun düşen ad veya sıfat (Allah'ın 99 adı ve farklı sıfatları, Peygamberimizin *Muhammed*, *Mustafa* gibi farklı adları *habîb*, *yâr-ı dîn* farklı gibi sıfatları) kullanılmıştır. Türkçede Tanrı adlarının ünlemleşmesi üzerine bir çalışma yapan Nalbant ve Uzunkaya da benzer bir tespitte bulunmuşlardır: “Türkçede alkış, kargış ve içinde Tanrı adı bulunan sözcükler en çok ünlemleşme eğilimi gösteren sözcük türleridir. Bunların ifade edilmelerindeki vurgu ve tonlamaları ünlemleşmelerini kolaylaştırmaktadır” (2015: s. 341). Öbek yapı şeklindeki seslenme sözlere yalnızca bir kez terkip şeklinde isim tamlaması tespit edilmiş, kalan öbeklerin tamamı sıfat tamlaması şeklindedir.

4.2.3.1. Sıfat tamlaması

Seslenmelerde kullanılan sıfatlar muhatapın statüsü, sosyal durumu, kim olduğu vb. hakkında bilgi de verir. Peygamber aşkı ile yazılmış bu eserde içten, samimi bir dille yaratana ve Peygambere olan sevgi, saygı, muhabbet ve hürmet farklı sıfatlarla ifade edilmiştir. “Bu yolla güçlü bir anlatımın oluşturulduğu, ayrıca sevilen varlığın değeri ifade edilirken sevgi kavramının somutlaştırıldığı görülmüştür” (Yıldız, 2013: s. 123).

Aşağıda muhatap Peygamber Efendimize Arapça sıfat tamlamasıyla *alemlere rahmet* (rahmeten li'l-âlemîn) ve *günahkârlara şefaate edecek olan* (şefîu'l-müznibîn) seslenmiştir.

Merhabâ **ey rahmeten li'l-âlemîn** / Merhabâ sensin **şefîu'l-müznibîn** (87/10)

Aşağıda 1. mısradaki muhatap olarak Peygamber Efendimize doğrudan ismiyle seslenilmiş, 2. mısradaki ise önüne sıfat (şefaate kanı) getirilerek seslenilmiştir.

Merhabân bik yâ Muhammed didiler / **Ey şefâat kâmi Ahmed** didiler (96/46)**Ey azîzler** işte başlarınız söze / Bir vasiyyet kılarız illâ size (81/19)Mustafâ didi eyâ Rabb-i Rahîm / **Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm** (99/16)

Eserin *merhaba* bahrinde Peygamberimize *ey* ünlemiyle öbek oluşturacak şekilde 20 beyitte 28 farklı sıfatla seslenilmiştir. Bu sıfatların tamamı şunlardır: “(ey) *âli Sultan*, (ey) *kân-ı irfân*, (ey) *sırr-ı Furkân*, (ey) *derde dermân*, (ey) *bülbül-i bâğ-ı cemâl*, (ey) *âşinâ-yı zü'l-Celâl*, (ey) *mâh u-hurşîd-i Hüdâ*, (ey) *Hak’dan olmayan cüdâ*, (ey) *âsî ümmet melcei*, (ey) *çaresizler eşfa’ı*, (ey) *cân-ı bâkî*, *uşşâka sâkî*, (ey) *kurretü’l-aynı Halîl*, (ey) *hâs mahbûb-i Celîl*, (ey) *rahmeten li’l-âlemîn*, *sensin şefîu’l-müznibîn*, (ey) *pâdişâh-ı dü-cihân*, *Senin için oldu kevn ile mekân*, (ey) *cemâli gün yüzü bedr-i münîr*, (ey) *kamû düşmüşlere sen dest-gîr*, *Dest-gîrisin kamû üftâdenin*, *Hem penâhı bende vü âzâdenin*, (ey) *gönüller derdinin dermânı sen*, (ey) *yaradılmışların Sultânı sen*, *Sensin ol Sultân-ı cümle enbiyâ*, *Nûr-ı çeşm-i evliyâ vü asfiyâ*, (ey) *risâlet tahtının sen hâtemi*, (ey) *nübüvvet mihrinin sen hâtemi*”

Aşağıya *merhaba* bahrinden 1 örnek alınmıştır.

Merhabâ **ey âli Sultan** merhabâ / Merhabâ **ey kân-ı irfân** merhabâ (87/3)

4.2.3.2. İsim tamlaması

Seslenme sözlerinin yer aldığı beyitlerde yalnızca bir kez isim tamlaması tespit edilmiştir, isim tamlamasının iyelik eki aynı zamanda sevgi, sahiplenme ifade edebilmektedir. “İsim tamlaması kuran eklerle de seslenme sözü oluşturabilmektedir. ‘canım kızım, gözümün nuru, canımın içi’ örneklerinde olduğu gibi” (Demirbaş, 2017b: s. 15).

Didiler **ey kible-i İslam-ı dîn** / Kutlu olsun sana mi’râc-ı güzîn (99/35)

Sonuç

Vesîletü’n-Necât’ta oldukça farklı yapıda seslenme sözleri tespit edilmiştir. Eser, 10 bölüm toplam 288 beyitten meydana gelmiştir. İstisnasız her bölümde seslenme vardır, toplam 91 beyitte seslenme sözü veya sözleri tespit edilmiş, bu da ortalama her üç beyitten birisinde seslenmenin yer aldığını gösterir. Eserin *merhaba* bahri neredeyse seslenmelerden meydana gelmiştir denilebilir, bu bölümde Peygamberimize her mısranın başında tekrarlanan 21 *merhabâ* hitabıyla ve *ey* ünlemiyle öbek oluşturan 28 farklı sıfatla seslenilmiştir. Seslenmeler aracılığıyla Hz. Peygambere olan yüksek muhabbetin, ona bağlılığın ve bunu ifade eden toplumsal coşkunun üst düzeyde edebî ve estetik bir dille ifade edildiği görülmektedir. Eser, edebî bir dille yazılmış olmasına rağmen içten, samimi seslenme sözleri sayesinde halkın hissiyatına tercüman olabilmiş; içten çağrılarını, hitapları, seslenmeleri sayesinde halkın dilini ve duygusal frekansını yakalamayı başarmıştır. Eserdeki etkili seslenme sözlerinin bir kısmı günlük hayatta kullanımdan düşmesine rağmen ihtifaller vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmış, mevlidhanların güzel sesleriyle dinlendiği için kulakta bir aşinalık bırakmıştır. Bunların bir kısmı ses değişimine uğramış (disün/desin, virsün/versin, oldur/odur) bir kısmı arkaik (vâ, eyâ, şefâat kânı, penâh, hâtem vb.) seslenmelerdir. *Vesîletü’n-Necât*’ta kullanılan içten ve samimi seslenmeler, ortak bir medeniyetin ürünü olan dinî terminolojinin, özellikle de Allah’ın ve Peygamberimizin isimleri ile sıfatlarının öğrenilmesinde de önemli bir işlev görmüştür. Seslenme sözleri resmiyetten uzak olmaları nedeniyle milletimizin eserle bütünleşmesini sağlamıştır. Ayrıca eserde Peygamber karşısındaki hissiyata bu kadar farklı varlık dahil edilerek (Allah, Hz. Muhammed, Cebrail, Ümmet, Burak, Hz. Amine, cansız varlıklar vb.) bütün kâinatın Peygamberimizin yüzü suyu hürmetine yaratıldığı da vurgulanmıştır.

Süleyman Çelebi’nin seslenme sözlerini insanlara *yol göstermek*, onları *uyarmak*, *teşvik etmek*, onların *dikkat* ve *ilgilerini çekmek* ve *Allah’a yakarmak* için kullandığı görülmüştür. “Birden çok cümle ile aktarılabilir olan duyguları, düşünceleri, acıları ve sevinçleri ya da anlam ifade edebilen kalıpları ünlemlerle aktarabiliriz” (Aydm, 2018: s. 104). Eserde muhataplara hitaben kullanılan farklı hitap şekilleri (özellikle *merhaba* bahrinde neredeyse beytin tamamı Peygambere izafe edilen güzel sıfatlarla doludur) müellifin Peygamber sevgisinin ne derece kuvvetli olduğunu ortaya koymaktadır. “Hitaplar, bir anlamda seslenenin muhatabı ile ilgili değer yargılarının, duygu ve düşüncelerinin göstergesidir. Bu nedenle aynı zamanda gizli içerik taşıyan öğelerdir” (Öezen, 2004: s. 2267). Bu hitap şekillerinin tamamı ikinci bölümde

ele alınmıştır. Seslenme ünlemleri ile hem ifade kuvvetlendirilmiş hem de uzun cümlelerle hatta metinle ifade edilebilecek pek çok duygu kısa, ancak etkili bir şekilde ifade edilmiştir. “Onlar bir ‘tümce’ ya da önermeyi temsil eden formlar olmaları bakımından ‘holofrastik’ tirler, yani tek bir sözcükle, sözcüğün temel anlamı dışındaki bir çok şeyi ifade edebilirler” (Doğru, 2019: s. 171).

Çalışmada öbek yapı şeklindeki seslenmelerde isim tamlamasının yalnızca bir kez kullanıldığı, buna karşılık sıfatlarla kurulan seslenme öbeklerinin ise bariz şekilde fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu da bize Türkçede muhataba seslenirken daha çok sıfatların tercih edildiğini göstermektedir. Benzer bir çalışma yapan Yıldız da şu tespitte bulunmuştur. “Sevgi hitapları değerlendirildiğinde, sıfat tamlamasının daha sık kullanıldığı; sevgi ifade edilirken, sevilen varlıkta var olan veya ona atfedilen sıfatlarla hitaplar oluşturulduğu görülmüştür: güzel kızım, yiğit oğlum, ceylan gözlüm, tatlı dillim gibi” (Yıldız, 2013: s. 109).

Çalışmada 60 kez *işaretleyicili özel seslenme* tespit edilmiştir. Bunlar Allah'ın Peygamberimize ve Cebrail'e; Bütün mahlukat'ın Peygamberimize; Sahabe'nin Peygamberimize; Cebrail'in Burak'a; seslenmeleri ile Süleyman Çelebi'nin Ümmet adına duasıdır. Seslenmeler, genellikle beyit içerisinde öbek yapı şeklinde görülebildiği gibi beyitlerin tamamının seslenme şeklinde olduğu örnekler de görülmüştür.

Vesîletü'n-Necât'ta beş farklı seslenme ünlemi (*âh, vâ, ey, eyâ, yâ*), 5 farklı seslenme sözcüğü (*Habîb, Merhabâ, Merhabân bik, Rahmeten li'l-âlemîn, Şah*) tespit edilmiştir. Hususan Peygamberimize ithafen yazılmış olan bu eserde doğal olarak bariz bir şekilde en fazla seslenme sözü (51 kez) Peygamber Efendimiz için kullanılmıştır. Bu seslenmelerde Peygamberimize üç farklı ad (*Ahmed, Muhammed, Mustafa*) 45 farklı sıfat (*Habîba'llâh, emîn, nûr-ı Hak* vb.) ile hitap edilmiştir. Bu hitaplardan en fazla kullanılan 5 kez ile *Yâ Muhammed* olmuştur. Allah'a hitaben seslenmelerde ise en fazla kullanılan *Yâ İlahî* (5) hitabıdır, diğerleri ise 4 kez *Allâh*, 2 kez *Yâ Rahîm*, birer kez de (*Ey hatâ-pûş u atâsı çok Kerîm, (Ey) Mevlâ, eyâ Rabb-i Rahîm, ol Muîn, (yâ) ilâh, (yâ) Kerîm, (yâ) Rahîm*'dir.

Seslenme ünlemleri hitap edilen kişilerin isimleriyle birlikte öbek yapı oluşturmakta (*yâ Muhammed*), ancak bazı durumda seslenme ünlemi (*ey, eyâ, hey* vb.) olmadan da (arkadaş!, çocuk!) seslenme ifade edilebilmektedir. *Vesîletü'n-Necât'ta* öbek yapı oluşturmadan yalnız başına seslenme ünleminden meydana gelmiş seslenmelere (*ey, yâ, hey* vb.) hiç rastlanmamış, yalnız başına ünlemlikle oluşturulmuş seslenmeler (*merhaba!, Habîbim!*) nadir tespit edilmiş, buna karşılık seslenmelerin bariz bir şekilde öbek yapı oluşturduğu görülmüştür.

Kaynakça

- Akkuş, M. (2007). Süleyman Çelebi ve Mevlid. Kara, M. ve Kemikli, B. (Ed.). *Prof. Dr. Hüseyin Mucîb Mısri ve Vesîletü'n-Necât'ın Arapça tercümesi* içinde (ss. 396-405). Bursa: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- Akkuş, M. (2016). Mevlid külliyatı I. Kemikli, B. (Ed.). *Vesîletü'n-Necât* içinde (ss. 79-103). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Aksoy, H. (2004). *Mevlid/Türk Edebiyatı*, TDV İslâm Ansiklopedisi'nden erişilen adres: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid>.
- Alan, N. (2021). Yunus Emre Divanı'nda seslenme sözleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: Yunus Emre ve Türkçe Özel Sayısı, 83-111.
- Alkan Ataman, H. (2018). *Türkiye Türkçesinde hitaplar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Altunsarı, G. (2004). *Yunus Emre Divanı'nın şekil yönünden incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Alyılmaz, C. (2011). Ünlemlerin seslenmeleri kuvvetlendirici işlevleri. *Türk Gramerinin Sorunları I-II Bildiriler içinde* (646-652). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alyılmaz, S. (2015). Türkçenin söz diziminde seslenmeler ve seslenme öbekleri. *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]* 54, 31-50.
- Atabay, N., Özel, S. ve Kutluk, İ. (2003). *Sözcük türleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Aydın, A. (2018). Anadolu ağızlarında ünlemler ve bir sınıflandırma denemesi, *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4 (7). 101-162.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bilgegil, M. K. (2009). *Türkçe dilbilgisi*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Coşkun Seber, T. (2020). *Eski Türkçede seslenme ifadeleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Delice, H. İ. (2017). *Sözcük türleri*. İstanbul: Asitan Kitap.
- Demirbaş, M. (2017a). Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi [TEKE]*, 6 (4), 2154-2181.
- Demirbaş, M. (2017b). *Türkiye Türkçesi ağızlarında seslenme sözleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Dinar, T. (2016). Türkiye Türkçesinde Bir Ünlemleşme Örneği: Başlatma-Başlarım. *Gazi Türkiyat*, (19), 23-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gaziturkiyat/issue/65595/1011675>
- Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümcebilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğru, F. (2018). Seslenme sözleri ve genel Türkçe sözlüklerdeki görünümü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 135-150. doi: 10.17494/ogusbd.458087.
- Doğru, F. (2019). Sözcük türleri. Boz, E. (Ed.). *Türkiye Türkçesi III* içinde (ss. 169-193). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Emre, A. C. (1945). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ergin, M. (1993). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım.
- Eroğlu, S. (2010), Edebî bir tür olarak mevlitler -şekil özelliklerine dair bazı değerlendirmeler-. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (18), 125-142.
- Gedizli, M. (2015), Türkçede ünlemler ve temel işlevi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (36), 126-134.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gülensoy, T. (1998). *Türkçe el kitabı*. Kayseri: Kıvılcım Yayınları.
- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde edatlar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Hill, V. (2007). *Vocatives and the pragmatics-syntax interface*. *Lingua*.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kavalıçeşme Kotan, H. (2015). *Yunus Emre Divanı'nın söz dizimi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kemikli, B. (2016). Mevlid külliyatı. *Ön söz* içinde (ss. 9-12). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

- Korkmaz, Z. (2011). *Türkçede eklerin kullanılış şekilleri ve ek kalıplaşması olayları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Nalbant, M. Vefa ve Uzunkaya Dilek (2015). İsmail Çetişli hatıra kitabı. Çelepi, M. S. (Ed.). *Türkçede Tanrı adlarının, Tanrı adı bulunduran öbek ve cümlelerin ünlemleşmesi içinde* (ss. 329-343). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Okiç, M. T. (1975). Çeşitli dillerde Mevlidler ve Süleyman Çelebi Mevlidinin tercemeleri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 0 (1). 17-78. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atauniilah/issue/2747/36635>
- Omarovi, S. (2019). *Arapçada ünlem ifadeleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Öksüz, P. (2018). *Kutadgu Bilig'de ünlem grupları ve yapısı* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu.
- Özen, M. Y. (2004). *Türkiye Türkçesi konuşma dilinde seslenme biçimleri üzerine gözlemler genel sınıflama*. V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara.
- Pekolcay, A. N. (2004). *Mevlid*, TDV İslâm Ansiklopedisi'nden erişilen adres: <https://islamansiklopedisi.org.tr/mevlid--suleyman-celebi>
- Şen, S. (2008). Dede Korkut Kitabı'nda kadına yönelik hitaplar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3 (2), 627-641.
- Vural, H. ve Böler, T. (2012). *Ses ve şekil bilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Yazıcı Ersoy, H. (2015). Türk yazı dillerinde iyelik işaretleyicilerinin kiplik anlamları. *Dil Araştırmaları*, 17, 51-72.
- Yıldız, E. (2013). *Türkçede sevgi sözleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yoldaşev, A. A. (2012). Türk dillerinde sesleniş sözcükleri (B. Güneş Çev.). *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 48, 441-446.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.